

Emilia TARABURCĂ
Doctor în filologie, conferențiar universitar
Universitatea de Stat din Moldova
Chișinău, Republica Moldova

Moldova și Bulgaria: Traducerile literare ca modalitate de dialog cultural

Rezumat: Cercetarea în cauză și-a propus drept scop urmărirea dialogului moldo-bulgar, realizat prin intermediul traducerii literare ca mediator între culturi care promovează circulația de idei și de valori, aceasta fiind cea mai complexă și complicată formă de traducere, deoarece presupune nu doar cunoașterea la perfecție a limbii străine, ci și a culturii țării donatoare în cel mai larg sens.

Chiar dacă, în plan diacronic, începuturile acestui proces se urmăresc încă din perioada medievală târzie, atenția principală se acordă traducerilor din limba bulgară în română, realizate în a II-a jumătate a secolului XX. Se prezintă și se comentează ce s-a tradus, de ce s-a tradus, care au fost criteriile de selectare a operelor pentru traducere, care au fost problemele cu care s-au confruntat traducătorii, ce presupune ”traducerea traducerii”, cine au fost traducători, unde s-au publicat operele traduse etc.

Cuvinte-cheie: relații moldo-bulgare, dialog, traducător, valoare, ideologie

Abstract: The present research settled an objective to follow the Moldovan-Bulgarian dialogue, carried out through the literary translations as a mediator between the cultures which promote the circulation of ideas and values, being the most complex and complicated form of translation, because it imposes not only a perfect mastering of the foreign language, but also the culture of the donating culture in a larger sense.

Even if the beginning of this process in a diachronical layer can be traced back to the late medieval times, the main attention is given to the translations from Bulgarian into Romanian, made in the second half of the 20th century. A presentation and a commentary is given to what was translated, why were the selected works translated, which were the selection criteria for the literary works, which were the problems met, what is a “translation of the translation”, who were translators, where the translations were published etc.

Keywords: Moldo-Bulgarian relations, dialogue, translator, value, ideology

Introducere. Din trecut spre prezent

Din timpurile străvechi relațiile moldo-bulgare au trecut prin mai multe perioade în funcție de conjunctura istorică și politică, precum și de interesele sociale și economice ale ambelor țări care, la rândul lor, și-au găsit reflectare în moștenirea culturală. Chiar dacă nu există documente oficiale care să confirme direct acest fapt, sunt cunoscute mai multe ipoteze despre hotarele cronologice ale contactelor româno-bulgare, elaborate datorită mărturiilor lingvistice, limba fiind unul dintre cele mai receptiv și flexibile la schimbări organisme culturale. Astfel, urmărind care este perioada de apariție și interacțiune a elementelor de origine slavă cu cele romanice (adică, pătrunderea lexemelor de origine bulgară în limba română), se presupune că acest proces, care demonstrează conviețuirea slavilor bulgari cu romanii, începe încă din sec. V, chiar din perioada când viitorii slavi bulgari (pe atunci încă nomazi) se așează cu traiul în regiunea balcanică.

Unul dintre catalizatorii apropierei româno-bulgare a fost creștinarea României după care limba slavă veche treptat devine limba oficială a bisericii. În perioada medievală, de la sfârșitul sec. al XIV-lea, încă sporadic, dar cu amprente vizibile asupra relațiilor ideologice și culturale moldo-bulgare, începe procesul de migrare a bulgarilor în Basarabia (stepa Bugeacului) și Moldova, însă valurile mai mari, atestate în acte oficiale, se înregistrează de la începutul sec. al XIX-lea și reprezintă o consecință a războaielor ruso-turce.

În perioada medievală cele mai productive contacte dintre Moldova și Bulgaria se urmăresc în segmentele religiei și cel al politicii de stat. Astfel, este cunoscut prin intermediul documentelor de arhivă rolul a 3 călugări din orașul Târnovo (Sofronie, Pimen și Silvan) în construirea mănăstirii Neamț

și în promovarea pe aceste pământuri a cărților cu tematică religioasă, scrise în limba slavă veche. La sfârșitul sec. al XIV-lea, începutul sec. al XV-lea una dintre cele mai remarcabile personalități în promovarea contactelor moldo-bulgare este Grigore Țamblac (1367 – 1419), de asemenea originar din Târnovo, promotor al culturii bulgare pe teritoriul Moldovei, ilustru om politic, diplomat, teolog și cărturar de talie europeană. În Moldova, ca trimis special al patriarhului din Constantinopol, devine egumen apoi presviter al Bisericii Moldovlahe; aici scrie, în limba română, *Mucenicia Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava*, considerată lucrare fundamentală a literaturii medievale. În sec. al XV-lea (anii 1437 – 1447) mitropolit al Moldovei este Damian, și el venit din Târnovo, pe care Dimitrie Cantemir, apreciindu-i rolul în consolidarea bisericii ortodoxe și extinderea influenței acesteia în Europa, l-a numit “primul mitropolit al Moldovei”.

De la începutul sec. al XIX-lea, datorită faptului că a fost stimulat de către politica de colonizare a Imperiului Rus în Balcani, procesul de migrație capătă amploare și demonstrează un caracter mai organizat, uneori strămutându-se sate întregi. Unele dintre acestea, stabilindu-se aici, chiar își păstrează numele din patrie.

Interacțiunea culturilor române și bulgare se urmărește și în cuvintele pe care limba română le-a preluat din cea bulgară (de exemplu, grijă, găscă, gâlceavă, cârpă, slănină, ieftin, ceaun, zid ș.a.) și limba bulgară – din cea română (mămăligă, mălai, pahar, masă, ciutură ș.a.). Interferențe evidente se urmăresc și în folclor la nivelul similitudinii de teme, motive, subiecte, inclusiv până la expresii frazeologice și zicale aproape identice.

De exemplu:

Când îți vei vedea ceafa // Когато си видя гърба;

La Paștele calului // На конски Великден;

A duce pe cineva de nas // Водя за носа;

Frica are ochi mari // Страхът има големи очи ș.a.

Renumita baladă despre meșterul Manole, creată încă în perioada medievală târzie, este foarte populară atât în România, cât și în Bulgaria, fapt ce vorbește și despre similitudini la nivelul de percepere a condiției omului, a problemelor cu care acesta se confruntă. Dincolo de alegoria, specifică pentru autoexprimarea populară, se cântă sacrificiul pentru creație, efortul omului de a se contrapune obstacolelor destinului, de a-și păstra propria individualitate, chiar dacă pentru aceasta va trebui să plătească un preț foarte înalt.

Relațiile culturale moldo-bulgare în a II-a jumătate a secolului XX

Interesul științific pentru relațiile moldo-bulgare, studierea documentelor de referință și interpretarea acestora devine mai evident în secolul XX, în special la sfârșitul acestuia, după dobândirea independenței Moldovei, când bulgarii basarabeni au primit dreptul de a-și declara liber apartenența la naționalitate. Este de remarcat și faptul că Bugeacul (parte a Moldovei și a Ucrainei) găzduiește cea mai numeroasă diaspora a bulgarilor de peste hotarele Bulgariei (Йежи, Хатлас, *Българската общност в Република Молдова днес* 282). Desigur, cercetări sporadice în acest domeniu s-au realizat din timpuri mai vechi. Despre bulgari a scris încă Dimitrie Cantemir în *Hronicul vechimii romano-moldo-vlahilor*, plasând istoria românilor în cadrul istoriei universale, inclusiv a statelor vecine; Bogdan Petriceicu Hasdeu de asemenea a cercetat mai multe aspecte din istoria, limba și literatura bulgară, expunându-și opiniile într-o serie de lucrări.

În prezent limba, istoria și cultura bulgarilor, inclusiv a celor basarabeni, în Moldova se studiază la Universitatea de Stat din Taraclia, deschisă la 1 octombrie 2004. La Universitatea pedagogică "Ion Creangă" din Chișinău pe lângă facultatea de Litere un anumit timp a funcționat specialitatea "limba bulgară". Din anul 1989 la AȘM începe să lucreze sectorul de bulgaristică; în același an la Chișinău este fondată societatea național-culturală bulgară "Renașterea", iar în 1994 – societatea științifică a bulgariștilor din Moldova, ambele continuându-și activitatea până în prezent. Din anul 1991 la Chișinău funcționează biblioteca bulgara "Hristo Botev".

De la sfârșitul anilor 80 ai secolului trecut un rol important în procesul de cunoaștere și popularizare a culturii bulgare pe teritoriul Moldovei l-au avut mijloacele de informare în masă: ziarele, emisiunile radio și TV în limba bulgară. Astfel, din februarie 1986 la "Moldova 1" este difuzată emisiunea "На буджакска вълна"; la începutul anilor 80 Bulgaria donează Moldovei o serie de filme artistice, prezentate aici în traducere rusească (printre care "Hoțul de piersici", adaptat după povestirea lui Emilian Stanev, *Bariera*, varianta cinematografică a povestirii cu același titlu de Pavel Vejinov ș.a.), însoțite de titre în română. Toate aceste eforturi au alimentat și fortificat dialogul cultural moldo-bulgar.

Dat fiind faptul că după cel de-al doilea război mondial Bulgaria a aderat la așa-zisul bloc socialist, Moldova fiind parte componentă a URSS, care a generat această ideologie, obstacole serioase în direcția extinderii relațiilor culturale între aceste 2 țări nu au existat. Luând în considerare

și faptul că Moldova a fost și este o țară polietnică, unde, împreună cu alte popoare, ca minoritate națională, locuiau și continuă să locuiască un număr destul de mare de bulgari, pentru care legătura cu patria-mamă întotdeauna a fost importantă.

Multiculturalismul ca mod de existență în comun este necesar în orice societate, promovând experiența de diversitate și pluralitate. Această politică de redescoperire a unei culturi în cadrul altei culturi răspunde necesităților unei lumi în dezvoltare, creând, inclusiv prin varietatea lingvistică, un spațiu al dialogului cultural. Prin intermediul acestui dialog, realizat prin diverse modalități, moldovenii au descoperit modul de viață, obiceiurile, problemele și aspirațiile poporului bulgar și, posibil, cunoscându-l pe *celălalt*, prin comparație și empatie, s-au identificat mai bine pe sine.

Traducerea literară

Modalitate productivă și înalt spirituală de dialog cultural moldo-bulgar este și traducerea literară, chiar dacă există opinii care nu-i apreciază eficacitatea, afirmând că lectura operelor artistice în traducere pierde mult din prospețimea și originalitatea ei inițiale, că orice traducere este limitată și nici cel mai talentat și sânguincios traducător nu va reuși să reproducă adecvat toate nuanțele textului original. A cunoaște la perfecție o limbă străină nu e suficient pentru a putea realiza o traducere literară. Acest tip de traducător trebuie să cunoască la fel de bine cultura țării donatoare în cel mai larg sens al acestei noțiuni, deci, inclusiv istoria, specificul național, modul de viață, obiceiurile, stereotipurile de gândire și comportament etc. Deseori însă, îndeosebi în poezie, traducerea literară nici nu tinde să se transforme într-o transpunere exactă a textului din limba de origine, urmărind, mai degrabă, reproducerea lui artistică. Anume în aceasta și constă valoarea sa.

Desigur, opțiunea ideală este lectura operelor în limba în care acestea au fost scrise. Astăzi, în condițiile globalizării, cunoașterea mai multor limbi străine e parte importantă a afirmării personale și profesionale. Într-o astfel de situație, cititorul contemporan tot mai des are posibilitatea de a citi operele artistice în limba lor de origine. Aceasta se referă și la bulgarul basarabean, care cu excepția limbii pe care o vorbește în societate (de cele mai dese ori, rusă), o posedă și pe cea a strămoșilor (bulgară). E necesar de menționat că ambele sunt considerate limbi natale.

Oricum, traducerea literară (încă) rămâne una dintre cele mai răspândite modalități, prin intermediul cărora publicul cititor cunoaște operele scriitorilor din alte țări, ea fiind mediatorul între culturi, susținând circulația de idei și de valori. Din acest motiv, de calitatea traducerii în mare parte depinde impresia cititorului despre opera și scriitorul străin. O traducere nereușită ascunde mai multe pericole:

- distanțează cititorul de sursa inițială;
- îi creează o imagine greșită despre operă și scriitor; nu neapărat proastă, ci diferită, care nu corespunde adevărului;
- poate minimiza importanța operei, atunci când nu se înțelege și/sau se omit detalii semnificative, deoarece limba concentrează și exprimă esența spirituală a poporului care o vorbește.

Rolul traducătorului în promovarea literaturii universale este unul foarte mare, al fiind pentru cititorul operei traduse și un prim interpret al textului pe care urmează să-l citească. Atunci când persoana nu cunoaște sau nu cunoaște suficient de bine limba în care a fost scrisă opera artistică, o citește prin intermediul traducerii literare. Deci, și de traducător depinde dacă cititorul va dori sau nu în viitor să cunoască și alte opere ale aceluiași scriitor.

În Moldova în a II-a jumătate a sec. al XX-lea au fost realizate mai multe traduceri din opera prozatorilor bulgari, printre care *Bai Ganio* de Aleco Constantinov (1973), *Căutătorii de comori* de Elin Pelin (1977), *Noaptea cu cai albi* de Pavel Vejinov (1985), *Amintiri despre cai* de Jordan Radichkov (1985), *Fiul directorului* de Emil Manolov (1986) ș.a. De un interes sporit s-au bucurat *Glumele gabrovene*, culese și adaptate de Stefan Fortunov și Pavel Prodanov într-o culegere, publicată inițial în 1973, apoi reeditată în 1978. În acest caz traducătorii s-au confruntat cu o sarcină și mai dificilă ca de obicei, deoarece au trebuit să lucreze cu material din creația populară, cu specificul unui limbaj care reflectă marcherii naționali: structură, ritmică, dialect, viziune specifică despre lume. Din aceste considerente, aici vorbim nu atât despre traducere, cât despre adaptare.

Problemele traducerii literare. Traducerea traducerii

Problema principală a traducerilor în spațiul sovietic a constat în faptul că acestea nu se realizau direct din limba bulgară în cea română, ci prin medierea celei ruse: opera deja era tradusă în limba rusă și din rusă se traducea în

română (moldovenească). De multe ori, atunci când se menționa numele traducătorului, era scris "traducere din limba rusă". În felul acesta urmărim o dublă îndepărtare de textul original, o *traducere a traducerii*. Astăzi este cunoscut faptul că în fosta URSS la nivel de politică de stat se urmărea ca traducerea dintr-o limbă străină, în primul rând, să se realizeze în cea rusă și doar după ce treceau această etapă/cenzură, – în limbile republicilor unionale. Chiar dacă Bulgaria a făcut parte din blocul socialist unde curentul literar, susținut de stat, ca și în Rusia, a fost realismul socialist (cu alte cuvinte, a avut propria cenzură), nici ea nu a marcat o excepție. Chiar dacă se cunoșteau și alte limbi străine, cea mai mult studiată în școli și instituții superioare de învățământ fiind cea franceză, obligatorie era cunoașterea limbii ruse; de regulă, anume ea fiind cea cu care lucra traducătorul.

Cazul cel mai fericit este atunci când traducătorul nu doar cunoaște la perfecție, dar și simte limba străină. Atunci traducerea va transmite nu doar informație, ci și sentimente, nu doar va copia, ci va exprima. Traducerea literară valoroasă nu se rezumă la reproducerea exactă a cuvintelor, construcțiilor lexicale, ea trebuie să pună suflet și esență în totul. În variantă ideală, traducătorul, alegând reușit între mai multe opțiuni de traducere, fiecare cu propria hermeneutică, este și un creator.

Până la declararea Independenței realitatea a fost de o astfel de natură că relațiile dintre Moldova și Bulgaria erau, în primul rând, parte componentă a celor cu Rusia și se realizau prin intermediul ei. Majoritatea moldovenilor, în special cei de la orașe, cunoșteau foarte bine limba rusă și, deci, citeau, inclusiv literatura bulgară, în aceasta traducere. Ținând cont de faptul că printre traducătorii din bulgară în rusă întâlnim talente incontestabile, poeți, prozatori, oameni de artă, precum Ana Ahmatova, Margarita Aligher, Andrei Tarkovski, fiecare dintre ei – nume de referință în domeniul său de activitate, traducerea literară pentru ei fiind nu atât o meserie, cât, ca și creația, o delectare.

Publicul cititor moldovean deseori lua cunoștință de traduceri recente din literatura bulgară de pe paginile revistei specializate *Inostrannaya literatura*, editate la Moscova și răspândite în toată URSS, care se bucura de o popularitate deosebită printre intelectuali. Anume acolo pentru prima dată în traducere rusească au fost publicate povestirile *Барьера* și *Измерения* de Pavel Vejinov, romanele *Тихик и Назарий* de Emilian Stanev, *Низина* de Vasil Popov, *Черни лебеду* de Bogomil Rainov ș.a. Uneori se prezentau și articole de sinteză cu referire la diverse aspecte ale literaturii bulgare clasice și contemporane.

Și printre traducătorii moldoveni ai literaturii bulgare întâlnim astfel de personalități ca Emilian Bucov, Andrei Lupan, Bogdan Istru, Liviu Damian, Victor Teleucă, Vasile Vasilache ș.a.

Până acum ne-am referit la traduceri din proză, însă s-a tradus și multă poezie. Astfel, în anii 80 printre bulgarii basarabeni este foarte solicitată culegerea, intitulată Балканите пеят. Balcanii cântă, care unește opere a peste 70 de poeți bulgari clasici și contemporani, printre care Hristo Botev, Ivan Vazov, Pencio Slaveikov, Elisaveta Bagreana ș.a. Versurile acestora (din limba rusă) au fost traduse de Andrei Lupan, Liviu Damian ș.a. Acest proiect impresionant începe cu un cuvânt introductiv, semnat de Bogdan Istru în care se apreciază înalt efortul măștrilor poeziei bulgare. Printre alte culegeri de poezie traduse din bulgară se numără *Sub cerul Balcanilor / Под балканското небе* de Pavel Matev, *Cântecul vieții* de Nikola Vapțarov, *Noroc* de Nikola Stoianov, *Monologul pământului* de Petar Burlac-Vâlcănov ș.a. Iar în anul 1993 în Moldova e redactată și publicată o antologie a poeziei bulgărești cu titlul България, майка мила, în care sunt incluse poeziile lui Hristo Botev, Liuben Caravelov, Stefan Stambolov, Pencio Slaveikov, Dobri Cintulov ș.a.

Acest gen de lectură este frecvent și pe paginile revistelor și ziarelor moldovenești, printre care *Nistru*, *Cultura // Tinerimea Moldovei*, *Viața satului*, *Chișinăul de seară*, unde au fost publicate versurile lui Ivan Vazov, Hristo Botev, Gheorghi Milev ș.a.

Dacă vom încerca să urmărim ce s-a tradus, atunci vom remarca că criteriul principal de selectare a operelor este cel ideologic și doar după acesta – cel valoric. Acest fapt nu presupune neapărat proasta calitate literară a operelor traduse, doar faptul că atunci când activitatea de traducere este dirijată de organele politice, educația patriotică o domină pe cea de cultură generală. Operele trebuiau, în primul rând, să corespundă criteriilor realismului socialist. Desigur, cenzura de acest tip a prejudicat și imaginea țării donatoare, limitându-i cultura în aceste hotare ideologice. Din literatura bulgară deseori s-au tradus nu cele mai talentate și originale opere, nici chiar cele mai populare în patrie, ci acelea care într-un mod sau altul ilustrau teze fundamentale ale politicii de stat unionale sau corespundeau imaginii oficiale pe care o promova Moldova despre Bulgaria. Astfel, cititorului de aici i se impunea o imagine incompletă despre literatura bulgară în general și despre creația unor scriitori bulgari în particular. Printre astfel de lucrări traduse se numără: *În munți la partizani* de Liubomir Stancev, *Inspectorul de noapte* de Bogomil Rainov, *Holera. Zilnic de război* de Liuben Stoianov,

culegerea de poezii a popoarelor străine (inclusiv a celui bulgar) cu titlul *Poezie. Luptă. Speranță* ș.a.

De altfel, dacă ținem cont de faptul că prin examenul cenzurii treceau nu doar operele selectate pentru traducere, ci și cele scrise în Moldova și întreaga URSS, distorsionată a fost și imaginea cititorului despre literatură din propria țară. Astfel, chiar dacă au fost create în perioada comunistă, devin cunoscute doar după prăbușirea acestuia multe dintre operele lui Alexandru Soljenițin, Vladimir Voinovici ș.a. Mai mult, au fost ascunse și unele scrieri ale autorilor, considerați, mai bine spus, prezențați ca portavoce a doctrinei socialiste, acestea începând să fie publicate doar de la sfârșitul anilor 80.

Chiar dacă nu s-a permis să fie publicate, unele dintre operele ce nu se încadrau în paradigmele ideologice ale sistemului erau citite și răspândite printre intelectuali în variantă de manuscris. Este reprezentativă din punctul de vedere al restricțiilor sistemului totalitarist istoria publicării romanului *Doctor Jivago* de Boris Pasternak pentru care în 1958 i s-a decernat Premiul Nobel pentru Literatură. Fiindu-i interzisă publicarea în Uniunea Sovietică, este publicat în străinătate. Situație neplăcută pentru URSS: cu cea mai înaltă distincție în domeniul literaturii a fost apreciată o operă care în țara de origine oficial nu exista. Desigur, în acest caz se întrevide și motivul politic al acordării premiului: pentru Occident situația creată (și augmentată în mod special) în jurul acestui caz a fost un bun prilej de a accentua asupra caracterului claustrat al unui sistem ideologic și politic care cultivă o literatură angajată și care interzice dreptul la propria opinie.

Revenind la starea de lucruri nemijlocit în Moldova, este necesar de menționat, totuși, că din literatura bulgară în cea moldovenească s-au realizat și traduceri ale operelor de o înaltă valoare artistică, atât clasice, cât și moderne, care astăzi formează patrimoniul culturii bulgare.

De-a lungul veacurilor au existat diverse opinii despre activitatea de traducere, de la cele mai generoase până la cele mai ostile. Astfel, în Moldova este cunoscută sentința lui Mihail Kogălniceanu care în sec. al XIX-lea afirma că traduceri nu fac o literatură. În același timp însă, este incontestabil faptul că fenomenul literaturii universale, sau cum l-a numit inițial Goethe, acel care la începutul sec. al XIX-lea a lansat acest termen, *literatura popoarelor lumii* – a fost posibil doar datorită traducerilor, atunci când cele mai valoroase opere literare ale unui popor prin traduceri ajung să fie cunoscute și de celelalte popoare ale lumii, literatura unei țări devenind parte componentă a paradigmei culturii universale.

Traducerea literară, ca parte componentă a fenomenologiei operei artistice, a contribuit la dialogul cultural dintre Moldova și Bulgaria, a devenit un mijloc eficient de comunicare între literaturi, traducătorii oferind legătura între patrimoniul artistic al acestor popoare.

În unele cazuri cărțile traduse din literatura bulgară (prin mijlocirea limbii ruse) erau însoțite de un cuvânt al traducătorului în care se prezenta, de regulă, în mod descriptiv, informație biobibliografică despre scriitor și locul acestuia în dezvoltarea literaturii bulgare, o trecere în revistă a trăsăturilor operei etc. Se presupunea ca acest comentariu va ajuta cititorului să recepteze corect specificul textului propus spre lectură.

Un rol important în difuzarea literaturii bulgare în Moldova l-au jucat editurile. Chiar dacă libertatea lor a fost limitată de politica oficială și de cele mai dese ori îndeplineau comanda de stat, existau și criterii, înaintate operelor pentru a fi publicate, care puneau în evidență valoarea artistică. Printre acestea: popularitatea autorului în țara natală și peste hotarele ei, țesutul verbal și stilistic, actualitatea tematicii ș.a. În Moldova opere din literatura bulgară s-au publicat la majoritatea editurilor: *Lumina* (Nikola Vapțarov), *Cartea moldovenească* (Elin Pelin, Pavel Matev, Petar Burlak-Vâlkanov, Nikolai Haitov, Emilian Stanev), *Literatura artistică* (Andrei Guleașki, Ivan Vazov, Niko Stoianov), *Hiperion* (Gheorghe Barbarov, Vladimir Kaloianov) ș.a.

În perioada de până la declararea independenței Moldovei publicul de aici a avut posibilitatea să cunoască operele literaturii bulgare nu doar prin lectura lor nemijlocită, ci și prin intermediul reprezentărilor teatrale. Este însă necesar de menționat că și în acest caz traducerile s-au realizat din bulgară în rusă, dat fiind faptul că majoritatea populației urbane vorbea această limbă și că teatrele care au pus în scenă aceste opere, cele din Chișinău, erau (și sunt) teatre de limbă rusă. Printre acestea: teatrul dramatic rusesc “A. P. Cehov” cu spectacolul *Сказка о четырёх близнецах* de Pavel Pancev, teatrul muzical-dramatic “A. S. Pușkin” – *Между двумя выстрелами* de Liuben Stefanov și Niko Dragov, teatrul “Vasile Alecsandri” din Bălți – *Свекровь* după comedia lui Anton Strașimirov ș.a.

Literatura bulgarilor basarabeni

În ultimele decenii în Moldova se urmărește diminuarea volumului traducerilor literare din bulgară în română. Motivul nu e atât de natură financiară, cât culturală: se preferă ca din Bulgaria în Moldova să fie aduse/

donate/cumpărate cărți scrise în limba bulgară, deoarece după ce a devenit posibilă circulația mai liberă în țările de peste hotare, cea mai mare parte a bulgarilor basarabeni învață limba bulgară literară în școli, își pot face studiile și călătoresc în Bulgaria, deci, pot citi și preferă să citească operele artistice în limba de origine.

În același timp, în Moldova încep să fie publicate opere scrise în limba bulgară. Printre acestea culegerea de povestiri *Пътуване към май* (1981) de Petar Burlak-Valkanov, poet și prozator, considerat, pe bună dreptate, pioner al literaturii bulgare (și de limbă bulgară) în Moldova, inițiatorul literaturii bulgare basarabene. Prima culegere de poezii în limba bulgară, *Моя южна равнина*, publicată în Moldova în anul 1967 (Налбантова, Елена, *Моя южна равнина* 391), de asemenea îi aparține lui Petar Burlak-Valkanov. Același autor, mai târziu, a publicat culegerile *Вярност* (1973), *Далечни извори* (1976), *Равноденствие* (1982), *Песента на хълмовете* (1988), *Години* (1989). Menționăm și alți poeți bulgari basarabeni care și-au publicat operele în limba natală: Niko Stoianov cu culegerile *Благодаря* (1979), *От болка свята* (1983), *Две обичи – една любима* (1987) ș.a., Gheorghe Barbarov *Години на радостта* (1989), *Продължение на делниците* (1990) ș.a.

În concluzie, traducerea literară e una dintre cele mai dificile și responsabile forme de traducere și, spre deosebire de celelalte (simultană, consecutivă; juridică, de conferințe, a textelor mass-media etc.), are un impact de o mai lungă durată și asupra unui public mai numeros, nu doar transmite informație, ci stimulează imaginația și capacitatea de a gândi. În acest caz, traducătorul trebuie să fie nu doar un excelent cunoscător de limbă străină ci, în același timp, și un bun poet, prozator, dramaturg, adică să posede talentul creației artistice.

Bibliografie

- Налбантова, Елена, “Моя южна равнина’ или за началото”, in Бесарабските българи: история, култура и език, Съставители Николай Червенков, Иван Думиника, Кишинев, Lexon-Plus, 2014.
- Хатлас, Йежи, ”Българската общност в Република Молдова днес”, in *Relațiile moldo-bulgare: istorie și cultură*, Coordonatorii Nicolai Cervencov, Ivan Duminica, Chișinău, Lexon-Prim, 2016.